

ฝักจามจรีกับการใช้เป็นอาหารวัว, ควาย

โดย...สมพร ศรีเมือง

ในช่วงปลายเดือนมีนาคมถึงต้นเดือนพฤษภาคมของทุกปี เป็นช่วงที่ฝักจามจรีเริ่มแก่และร่วงหล่น โดยเฉพาะทางภาคเหนือ และภาคอีสานในปีหนึ่ง ๆ จะมีปริมาณฝักจามจรีเป็นจำนวนมาก พวกเราบางคนอาจจะเคยสังเกตเห็นว่า เวลาที่วัวหรือควายมันเดินผ่านใต้ต้นจามจรี มันมักจะหยุดกินฝักจามจรีที่ร่วงหล่นอยู่บนพื้นดินเป็นประจำ จนในบางครั้งเล่นเอาเจ้าของถึงกับหงุดหงิดกับความตื้อตึงของเจ้าวัว, ควายเหล่านั้น ถึงขั้นลงไม้ลงมือกับเจ้าตัวที่ตื้ออยู่บ่อยครั้ง

เราลองมานึกย้อนไปอีกที่ว่า ที่วัว, ควายมันชอบกินฝักจามจรีที่พวกเราไม่ค่อยจะให้ความสนใจเท่าไรในอดีตนั้น มีสิ่งที่วัว, ควาย มันชอบมันติดใจอยู่ ปัจจุบันนักวิชาการได้หันมาให้ความสนใจศึกษาถึงคุณค่าและการใช้ประโยชน์จากฝักจามจรี โดยได้มีการนำไปทดลองเลี้ยงวัว, ควาย และสุกร, ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้เลี้ยงโคนมในอนาคต

ผู้เขียนจึงอยากจะพาพวกเราไปทำความรู้จักกับฝักจามจรีกันก่อน

ลักษณะทั่วไปของต้นจามจรี, ต้นก้ามปู, ต้นตามลา (แล้วแต่ละท้องถิ่นจะเรียก)

จามจรีจัดเป็นพืชตระกูลถั่ว ซึ่งจัดอยู่ในพวก tree leguminosae มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Samanea Saman* (Pithecellobium) ชื่อสามัญ Saman, Saman Pods, palm tree, monkey pods. เป็นต้นไม้ในเขตร้อน มีทรงพุ่มขนาดใหญ่ มีความสูงประมาณ 20 เมตร ทรงพุ่มกว้างประมาณ 30 เมตร ทรงพุ่มกางออกคล้ายร่ม ลักษณะของใบเป็นแบบ bipinato หรือ 4-pinato ใบกลมคล้ายรูปไข่ ปลายใบแหลมมีรูปใบย่อยประกอบ มีความยาวประมาณ 4 เซนติเมตร ลักษณะของดอกเป็นแบบ head เป็นดอกสมบูรณ์เพศ ก้านชูเกสรตัวผู้ (stamen) มีสีชมพู เกสรตัวเมียมีสีขาว

1. แผนกบำรุงพันธุ์ ฝ่ายวิชาการและสาธิต
องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ก.)
160 ต. มิตรภาพ อ. มวกเหล็ก จ. สระบุรี 18180

คุณค่าทางอาหารของฝักจามจรี

Gohl (1981) ได้รายงานเกี่ยวกับคุณค่าทางอาหารของฝักจามจรีรวมทั้งเมล็ดไว้ดังนี้

โภชนะ		คิดเป็นเปอร์เซ็นต์
Dry matter	(วัตถุแห้ง)	85.0
Crude fiber	(เยื่อใย)	10.9
ether extract	ไขมัน	1.4
ash	(เถ้า)	4.6
nitrogen free extract	(คาร์โบไฮเดรต)	65.1
crude protein	(โปรตีน)	18.0

ในบ้านเรามีนักวิชาการทำการศึกษาค่าทางอาหารของฝักจามจรีรวมทั้งเมล็ด
ปราโมช และวินัย (2529) รายงานคุณค่าทางอาหารของฝักจามจรีไว้ดังนี้คือ

โภชนะ		คิดเป็นเปอร์เซ็นต์
Dry matter	(วัตถุแห้ง)	86.74
Crude fiber	(เยื่อใย)	13.55
crude protein	(โปรตีน)	17.19
ether extract	(ไขมัน)	2.79
ash	(เถ้า)	3.51
nitrogen free extract	(คาร์โบไฮเดรต)	62.96

นอกจากนี้ ปราโมชและวินัย (2529) รายงานไว้ว่า ผักมีเมล็ดคิดเป็น 17.55 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักผักเมล็ดมีโปรตีนสูง มีการรายงานส่วนประกอบทางโภชนาของเมล็ดผักจามจรีไว้ดังนี้

โภชนา		เปอร์เซ็นต์
Dry matter	(วัตถุแห้ง)	86.5
Crude protein	(โปรตีน)	31.6
Crude fiber	(เยื่อใย)	14.0
ether extract	(ไขมัน)	6.0
ash	(เถ้า)	4.3
nitrogen free extract	(คาร์โบไฮเดรต)	44.1

การใช้ผักจามจรีเลี้ยงโค

อนุชาและพิสุทธิ (2526) ทดลองใช้ผักจามจรี 1-2 กก./วัน/ตัว แกะโคที่เลี้ยงด้วยฟางข้าวสามารถรักษาน้ำหนักตัวโคไม่ให้สูญเสียในฤดูแล้ง โดยทำให้มีน้ำหนักตัวเพิ่ม 0.06-0.10 กก./วัน ส่วนโคที่เลี้ยงด้วยฟางข้าวอย่างเดียว สูญเสียน้ำหนัก 0.06-0.14 กก. และพบว่าโคสามารถกินผักจามจรีได้สูงสุดเฉลี่ย 3.94 กก./ตัว/วัน แต่อย่างไรก็ดี โคบางตัวอาจกินได้สูงถึง 5.0 กก./ตัว/วัน การกินผักจามจรีเฉลี่ย 3.94 กก./ตัว/วัน ไม่มีผลกระทบต่อปริมาณอาหารที่บริโภค

มนัส (2527) ได้ทำการทดลองเลี้ยงโคด้วยผักจามจรี อบด้วยยูเรีย 6% ของน้ำหนักผัก พบว่า ยังมีเมล็ดปนออกมากับมูล อนุชาและคณะ (2528) ได้ทดลองใช้ผักจามจรีที่แช่ด้วยไฮเดียมไฮดรอกไซด์ (ด่าง) ในระดับ 0, 0.5%, 1.0% และ 1.5% เลี้ยงโคที่ใช้ฟางข้าวเป็นอาหาร ทดสอบ ปรากฏว่าโคมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น 0.11, 0.19, 0.23, 0.17 กก./ตัว/วัน ตามลำดับ เหตุผลที่ทำให้อัตราการเจริญเติบโตต่ำ เนื่องจากมีเมล็ดของผักจามจรีปนออกมากับมูลโคมาก กระเพาะโคไม่สามารถย่อยเมล็ดซึ่งมีโปรตีนสูงได้ ซึ่งถ้าจะให้ดี ควรจะมีการบดผักจามจรีเพื่อให้เมล็ดแตกเสียก่อนจึงนำไปใช้เลี้ยงโค เนื่องจากว่าคุณค่าทางอาหารส่วนใหญ่ (โปรตีน) จะมีอยู่ในเมล็ดของผักจามจรีมากกว่าส่วนอื่น ๆ

พวกเราคงจะได้รับข้อมูลบางอย่างเกี่ยวกับผักจามจรีไปแล้ว ซึ่งในข้อมูลที่เกี่ยวกับการใช้เลี้ยงโคเนื้อเพื่อดูปริมาณการกินและอัตราการเจริญเติบโต ในโอกาสต่อไป ผู้เขียนเฝ้านจะได้นำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้ผักจามจรีเลี้ยงโคนมมาเสนอให้พวกเราได้รับรู้เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่ออาชีพการเลี้ยงโคนมต่อไป โปรดอดใจรอสักนิดนะคะ